

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ :

ЗБІРНИК ЕСЕ СТУДЕНТІВ

ТЕРНОПІЛЬ 2021

**Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності**

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ:
ЗБІРНИК ЕСЕ СТУДЕНТІВ**

Тернопіль 2021

УДК 316.7

К 90

*Видання приурочено
30-літтю Незалежності України,
55-літтю Західноукраїнського національного університету*

*Рекомендовано до друку
кафедрою інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
(протокол № 11 від 7 травня 2021 року)*

**Культурологічні студії: збірник есе студентів / за редакцією
К 90 Н. І. Білик. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 42 с.**

У збірнику зібрано есе студентів, учасників наукового гуртка «Культурологічні студії» (керівник – кандидат історичних наук, доцент Білик Надія Іванівна), який функціонує на кафедрі інформаційної та соціокультурної діяльності ЗУНУ впродовж 2018–2021 років.

Есе стали результатом наукових досліджень студентів у рамках вивчення дисциплін «Мистецтвознавство» та «Кураторство в культурі та мистецтві». У них висвітлено думки студентів з приводу перегляду художніх виставок і фільмів, узагальнено їх враження від споглядання творів мистецтва в музеях міста Тернополя.

За зміст публікацій, достовірність наведених фактичних даних, власних імен і цитат, дотримання стандартів академічної доброчесності повну відповідальність несуть автори.

УДК 316.7

©ЗУНУ, 2021

ЗМІСТ

Білик Надія ПЕРЕДМОВА.....	5
Білінська Вікторія ВИСТАВКА «ДЕ МІЙ ДІМ?» В АРТ-ГАЛЕРЕЇ «БУНКЕРМУЗ».....	6
Білошицький Андрій НАТЮРМОРТ МИХАЙЛА МОРОЗА «КВІТИ РОЖІ».....	7
Бурміцька Вікторія РОБОТА КРІСТОФАНО АЛЛОРИ «ЮДИФ З ГОЛОВОЮ ОЛОФЕРНА»	9
Гурзель Владислав ФІЛЬМ «МАЛЕВИЧ»	11
Залубник Роман СКУЛЬПТУРА «ЗБРУЦЬКИЙ ІДОЛ».....	12
Капустинський Василь-Яків РОБОТА АНДРІЯ ТКАЧЕНКА «ПАЦИФІКАЦІЯ»	14
Кінашевська Анастасія «САМІТНЕ ДЕРЕВО. ТУГА» ДІОНІЗІЯ ШОЛДРИ.....	16
Козицька Яна РОБОТА ЄВГЕНА УДІНА «ТЕРНОПІЛЬ-1540 р.»	18
Мироняк Тетяна СКУЛЬПТУРА МИХАЙЛА ПАРАЦУКА «БЮСТ С. В. ПЕТЛЮРИ»	19
Мороченець Тетяна ІКОНА «БОГОМАТІР З ДИТЯМ»	21
Поберейко Софія ЯКІВ ГНІЗДОВСЬКИЙ.....	23
Старенька Надія ЖИВОПИСНИЙ СВІТ ДАНИЛА НАРБУТА: «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»	24
Хіночек Вікторія КАРТИНА ІВАНА БОГІНІ «І. Я. ФРАНКО ЧИТАЄ ПОЕМУ “МОЙСЕЙ” В НАРОДНОМУ ДОМІ м. ТЕРНОПОЛЯ»	26

<i>Чашка Юлія</i>	
«БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ» АНТИНА МОНАСТИРСЬКОГО	29
<i>Яциковський Назар</i>	
ДІОРАМА ВІКТОРА ІСКАМА «ОБОРОНА КРЕМЕНЦЯ ВІД МОНГОЛО-ТАТАРСЬКИХ ВІЙСЬК».....	31
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	33
ФОТОХРОНІКА.....	35

ПЕРЕДМОВА

Культура – це скарбниця нації, яка свідчить про її унікальність. Саме культурі належить провідна роль у процесі націєтворення. Як слушно зазначив Богдан Лепкий, «Без культурної самостійності не може бути правдивої самостійності державної»¹. Тому метою наукового гуртка «Культурологічні студії», який функціонує на кафедрі інформаційної та соціокультурної діяльності впродовж 2018–2021 років, є вивчення, збереження та популяризація культурної спадщини українського народу як основи національної ідентичності. Його учасники беруть участь у різноманітних культурно-освітніх і наукових заходах: виставках, презентаціях, тренінгах, конференціях.

Есе стали результатом наукових досліджень студентів у рамках вивчення дисциплін «Мистецтвознавство» та «Кураторство в культурі та мистецтві». У них висвітлено думки студентів з приводу перегляду художніх виставок і фільмів, узагальнено їх враження від споглядання творів мистецтва в музеях міста Тернополя.

Об'єктом дослідження у наукових студіях здобувачів вищої освіти з галузі знань «Культура і мистецтво» стали, насамперед, живописні, скульптурні та графічні роботи, які сьогодні зберігаються в мистецьких колекціях Тернопільського обласного краєзнавчого музею та Тернопільського обласного художнього музею. Саме під час екскурсій до цих закладів культури студенти спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності» мали змогу побачити унікальні роботи Іоанна-Георгія Пінзеля, Якова Гніздовського, Івана Богині, Данила Нарбута, Івана Марчука, Антіна Манастирського, Михайла Паращука, Андрія Ткаченка, Євгена Удіна, Ярослава Омеляна та інших відомих українських мистців. Водночас, незабутні враження залишились від знайомства із зарубіжним мистецтвом.

Під час проведення кінофоруму «Кінохвиля» студенти долучились до перегляду й обговорення документального фільму «Малевич», який репрезентував постать художника Казимира Малевича та його творчу спадщину як феномен українського культури ХХ ст.

Білик Надія,
*керівник наукового гуртка «Культурологічні студії»,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності ЗУНУ,
лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії
імені Братів Богдана та Левка Лепких*

¹ Лепкий Б. Рятуймо нашу старовину. *Українське слово*. 1921. Ч. 51. С. 1.

ВИСТАВКА «ДЕ МІЙ ДІМ?» В АРТ-ГАЛЕРЕЇ «БУНКЕРМУЗ»

Відкриття виставки львівського митця Тараса Кеба під назвою «Де мій дім?» відбулося у тернопільській арт-галереї «Бункермуз». Особливістю цієї виставки є те, що вона буквально повертає у безтурботне дитинство.

Передісторія виставки така: на початку 90-х років, ще малим хлопчиною, майбутній художник забіг у кімнату бабусі з дідусем. Вони дивились телевизор і плакали. Йшла передача про кримських татар, які будували собі крихітні будиночки на невеличких клаптиках землі, а потім через суд їх приватизовували. На думку художника, найзахищенішою людиною відчуває себе вдома, а найбезпечніше – у дитинстві.

Працюючи над серією картин про важливість дому, художник ставив собі запитання: «Що для людини може означати поняття безпеки?» Відповідав на нього, зокрема, й пошуками знаку, що позначатиме складне та глибоке поняття «безпеки».

«Одним із таких символів є зображення дому. З ним пов'язуються спогади про конкретні періоди життя. З ним пов'язуються теплі спогади про таке яскраве і швидкоплинне дитинство. З ним пов'язується нашарування емоцій на конкретне місце, яке можна знайти на карті. Це місце, де тобі стає добре, безпечно, де ти омолоджуєшся, згадуючи минуле, де ти, знімаючи всі маски, стаєш собою. Місце, де твої близькі. Місце, де ти справжній», – наголошує автор.

Тільки-но зайшовши в зал галереї, потрапляєш у якийсь дивний світ. На перший погляд, картини для мене були не зрозумілими, я просто бачила кольорові кубики. Але прочитавши при вході в зал відповідь самого художника на запитання «Де твій дім?», все стало зрозуміло.

Багато кольорів, сонця, тепла, руки батьків, світло з вікон – це будинок дитинства. Саме будинки дитинства зображені на цій виставці. Кожен будиночок на картинах неповторний. І в кожного з нас він – свій. Ми всі часто буваємо далеко від свого рідного дому, можливо, в один із моментів навіть не згадуємо про нього. Але завжди, при будь-яких обставинах, всередині душі є відчуття, що тебе чекають саме у твоїй рідній домівці. Там, де ти справжній, без всяких масок, де формувалась твоя особистість. Тому ніколи не потрібно забувати про це.

Також крім будиночків на стіні, щоб розбавити барви, автор власноруч домалював ще декілька будиночків чорною фарбою.

Загалом, виставка кольорова, весела, оповита добром і хорошим настроєм.

НАТЮРМОРТ МИХАЙЛА МОРОЗА «КВІТИ РОЖІ»

Об'єктом дослідження для свого есе я обрав красиву та чарівну роботу Михайла Мороза «Квіти рожі».

Пан Михайло – художник, про якого критики, в першу чергу, згадують у контексті обставин, що він – улюблений і найбільш талановитий учень Олекси Новаківського. Це правда, але згаданий факт – лише невелика частина портрету автора. Михайло Мороз належав до покоління яскравих талантів, які цікаво розпочинали свій творчий шлях у Галичині, але були змушені перервати його через Другу світову війну та радянську окупацію, продовжуючи працю вже як політичні емігранти, поширюючи українську культуру по різних куточках вільного світу.

Михайло Мороз працював у США впродовж 40 років, де показав себе одним із провідних художників української діаспори. Митець був високо оцінений критиками не лише з середовища емігрантів, а й фахівцями американських, канадських, французьких видань. Його запрошували на виставки в інші країни. Роботи митця в свій час прикрашали офіси президента США, канцлера Баварії, прем'єр-міністра Канади. В Українському музеї у Римі є кімната, повністю присвячена творчості Михайла Мороза.

Михайло Мороз народився 7 липня 1904 року в селі Пліхів, що на Тернопільщині. Походив з селянської родини, більшість його братів мали музичний хист, а батько був засновником місцевої читальні «Просвіти». П'ятнадцятирічним юнаком Михайло Мороз брав участь у визвольних боях в лавах УГА, де був поранений. Закінчивши гімназію в Бережанах та у Львові, він вступив у червні 1923 року до школи Олекси Новаківського, де розпочався важливий період його становлення як художника. Школа, після долучення її четвертим факультетом до системи Українського таємного університету, у той час вступила у період свого найбільшого розквіту. Деканом було призначено Олексу Новаківського, а викладачами стали особистості, що мали поважний академічний вишкіл і авторитет, в тому числі, Митрополит Андрей Шептицький, який впродовж двох років викладав учням історію світового мистецтва. Рисунок – основний предмет навчання – вів особисто Олекса Новаківський, який щодня під час коректи аналізував роботи учнів. Його помічником був талановитий митець, очільник художньої горстки Пресової квартири Українських Січових Стрільців Осип Курилас. Школу часто відвідували шанувальники таланту

Олекси Новаківського, серед них були адвокати, лікарі, мистецькі критики, які неодноразово купували роботи, щоб матеріально підтримати учнів і школу.

Великою подією у житті школи були щорічні виїзди учнів на літні пленерні студії до села Космач на Гуцульщині. Фінансував ці студії великий меценат української культури Митрополит Андрей Шептицький. Карпатське село Космач було розташоване у мальовничій місцевості глибоко в горах, уздовж річки Пістиньки. Учні щодня вставали до сходу сонця, йшли в гори, щоб замалювати довколишні краєвиди, брали участь у громадському житті села: співали в хорі, створювали драмгуртки, грали у сільському театрі, привозили селянам літературу з міста. З 1925 року такі пленерні виїзди школи стали регулярними, а космацькі мотиви – улюбленими у творчості учнів та вчителя.

Щороку після подорожей до Космача учні О. Новаківського привозили до Львова свої твори, показували їх Митрополитові Андрееві Шептицькому та організовували виставки в Академічному домі, останні мали великий резонанс серед галицької громадськості та у пресі. У 1928 році чергова виставка школи здобула настільки значний розголос і привернула увагу рецензентів, що зазнала нападу польської шовіністичної молоді, яка потрощила всі експонати.

Михайло Мороз прожив яскраве і насичене життя, водночас, він не зміг оминати Тернопільщину в своїй творчості. Саме тому його «Квіти рожі» є справжньою окрасою експозиції в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї та гідно представляють станковий живопис серед решти експонатів музею. Цей шедевр є втіленням культури природи і краси в ментальності українця. Квітковий натюрморт, писаний олією на полотні, справді причаровує, оскільки шедевр наповнений світлом, добром і любов'ю, яку випромінює картина.

РОБОТА КРІСТОФАНО АЛЛОРИ «ЮДИФ З ГОЛОВОЮ ОЛОФЕРНА»

Дуже часто ми не замислюємось над тим, скільки всього прекрасного нас оточує і скільки ми маємо можливостей, щоб побачити й оцінити різні твори мистецтва. Ми не думаємо про те, що потрібно насичувати себе якимись новими емоціями, враження, можливо, навіть переживаннями. На мою думку, найяскравіше ми можемо відчувати це, відвідуючи мистецькі виставки, галереї чи музеї.

І от зовсім недавно я мала можливість відвідати Тернопільський обласний художній музей. Цей заклад культури налічує кільканадцять тисяч експонатів. До уваги відвідувачів у ньому діють виставкові зали українського та зарубіжного мистецтва.

У залі зарубіжного мистецтва найбільше мене вразила робота Крістофана Аллорі «Юдиф з головою Олоферна».

Крістофано Аллорі (1577–1621) – італійський художник із Флоренції, представник перехідної доби від пізнього італійського маньєризму до раннього бароко.

В образі Юдифі Крістофано Аллорі зобразив свою кохану, про яку сучасники говорили, що вона – фатальна жінка, а Олоферну художник надав зовнішньої схожості із собою.

Ця мистецька робота змусила по-іншому поглянути на роль жінки, вразивши усіх рисами, котрі на той час вважалися невластивими «прекрасній слабкій статі». Крістофано Аллорі увійшов в історію саме завдяки цій картині, з якої зробив кілька авторських повторів, і яку неодноразово копіювали інші художники.

Картина «Юдиф з головою Олоферна» походить з колекції Поморянського замку (нині – Львівська обл.), улюбленого місця перебування польського короля Яна Собеського. Твір відреставрований Вікторією Демків у 2019 р.

Неземна врода і холонокровність, чарівна жіночність і мужність, хитрість і непокора. Все це – риси тендітної молодого особи Юдиф, яка врятувала своє рідне місто від нашествия асирійського війська. Єврейська вдова стала символом боротьби іудейського народу проти гнобителів у давнину на Близькому Сході.

Ми можемо пригадати з уроків історії, як військо Навуходоносора тримало в облозі її рідне місто 34 дні. У Ветилії не залишилося ні води, ні

їжі, і ось-ось місто було змушене здатись. Міщани, піднесені вісткою про смерть головного воєначальника, виступили проти загарбників. Розгублене і налякане асирійське військо дуже швидко втекло. Так Ветилію було врятовано. А Юдиф доживала свої роки у місті з почестями, дотримуючись обітниці безшлюбності.

На картині вся сутність Юдиф дисонує з її жорстоким вчинком. Її обличчя чуттєве і, водночас, суворе. Зовнішня інфантильність і витонченість рис контрастує з внутрішньою незворушністю і відчуженістю від своїх дій.

Важкий меч, який жінка тримає в руці, зображено в тіні. Ми бачимо лише ефес (руків'я). Юдиф наче старається втримати рівновагу. Це підкреслює зовнішню слабкість жінки.

Флорентієць Крістофано Аллорі, як послідовник маньєризму, майстерно зобразив пишність дорогих тканин, контраст світла і кольору, напруженість поз персонажів, незвичні композиції, трагічність і піднесену духовність заради дисонансів, тривожності, надзвичайного впливу на наші почуття та свідомість.

Історія Юдиф ще раз підтверджує, що людина здатна на все, аби лише захистити те, що вона любить. Інше питання, якою ціною?

Тоді Юдиф одягнула найкращу сукню і разом зі служницею проникла у ворожий табір, переслідуючи конкретну мету – привернути увагу головного воєначальника Олоферна. Воїнам оголосила себе пророчицею і пообіцяла розповісти легкий план завоювання Ветилії. Воєначальник сприйняв її появу як добрий знак. Юдиф і служниця провели у таборі 3 дні. Щоночі вони виходили з табору помолитись і повертались зі світанком.

На 4 день Олоферн влаштував бенкет, щоб звабити Юдиф. Але не судилось. Захмелівши від вина і вроди жінки, він міцно заснув у своїх покоях. Не гаючи дорогоцінних хвилин, Юдиф відітнула голову сплячого Олоферна його ж власним мечем. Чоловік був незрівнянним воїном у бою, а ось у питаннях жіночої підступності розбирався не дуже. Служниця сховала голову у мішок. Вони спокійно покинули табір, як робили це щоночі і без затримки повернулись у місто.

На мою думку, картина є надзвичайно емоційною та проникливою, вона створена для того, щоб показати приклад справжньої сильної жінки.

ФІЛЬМ «МАЛЕВИЧ»

Фільм «Малевиц» (2019 р.) – надзвичайно цікавий і повчальний. Показ цієї стрічки для широкого загалу є необхідним кроком для презентації унікальної ідеї авторів та її втілення завдяки праці режисерів і продюсерів. На мою думку, архівні матеріали, що були зібрані й представлені у цьому фільмі, є безцінними для нашої історії, українського кінематографа зокрема, та художньої культури України загалом.

У стрічці було досліджено такі проблемні питання: місце народження Казимира Малевича, його навчання та науково-просвітницьку діяльність, зв'язки із тогочасними європейськими художниками і режисерами, погляди митця на різні художні напрями ХХ ст. Ми можемо бачити, як багато інформації з різних джерел було «розкопано», досліджено авторами документального фільму. Це скільки ж тепер можна робити нових мистецтвознавчих досліджень, монографій, наукових праць, дисертацій, різного роду конференцій про генія Малевича та його творчість. Це, безперечно, новий пласт для вивчення української художньої культури.

Щодо самого фільму «Малевиц» хотів би відзначити оригінальну анімацію та майстерну продуманість сюжету. Режисер, автор і сценарист документальної стрічки постаралися, щоб подана інформація вийшла цікавою і з великим обсягом нових архівних джерел і свідчень фахівців-мистецтвознавців. Мені сподобався хронологічний формат подання сюжету, тому що глядачі одразу прослідковують життєвий шлях К. Малевича і, як наслідок, еволюцію його поглядів на художнє мистецтво. Цікаво те, як художник обирає різні фігури й кольори для своїх модерних картин із життя та побуту простих українських селян, тоді як всі навколо думали, звідки такі абстрактні ідеї в творчості представника геометричного абстракціонізму.

Хотів би зачепити ще таких два моменти з фільму. По-перше, наші люди не вміють цінувати своїх геніїв, вони просто їх не помічають, аж поки вони не стануть відомі за межами нашої країни, або поки не помруть. Можливо, у випадку з Казимиром Малевичем це пов'язано із тоталітарним режимом СРСР, у якому переслідувалось модерне мистецтво. Але така проблема існує і до сьогодні. Другий момент, це невизнання цивілізованим світом художника К. Малевича та його творчої спадщини, як українського культурного надбання. І тут уже ми маємо відстоювати свої права на світовій арені. Я думаю, що сьогодні ніхто вже

не сумнівається в потребі популяризації та вшанування людей, які представляли в минулому і будуть представляти нашу країну в майбутньому на міжнародній арені.

Такі сучасні українські фільми, як «Малевич» про художника-авангардиста К. Малевича, «Заборонений» про поета В. Стуса й інші зразки кінематографу незалежної України сьогодні надзвичайно актуальні. Вони відображують наше минуле, вчать нас поважати й пам'ятати наших героїв. Усі, хто долучилися до створення документального фільму «Малевич», уже ввійшли в історію, а ми будемо її творити в ХХІ ст.

Залубник Роман

СКУЛЬПТУРА «ЗБРУЦЬКИЙ ІДОЛ»

У мене ніколи й не виникало сумніву, що Тернопільщина – це славетний край із величною та захопливою історією, яка формувалася впродовж тисячоліть, а відвідавши Тернопільський обласний краєзнавчий музей, ще раз у цьому переконався. Тернопільщина була центром Трипільської цивілізації, а згодом саме тут буяло життя давніх слов'ян. Найцікавішим «свідком» тих часів є Збруцький ідол, статуя зображає світогляд і вірування наших предків.

Збруцький ідол – кам'яна статуя, предмет язичницького культу східних слов'ян. Знайдена 1848 у Збручі, біля с. Личківці (нині село в Гусятинському районі, Тернопільської обл.). Час створення ідола – приблизно Х ст. Хронологічно дата створення ідола збігається з періодом існування Збруцького язичницького культового центру.

Ідола знайшли у Збручі, коли він «визирнув» з води під час страшної посухи 1848 р. (тоді річка сильно зміліла. – авт.). Він колись стояв на сусідній горі Богит, що входить до так званого «Збручанського культового центру».

Збруцький ідол – це чотиригранний стовп з вапняку висотою 2,57 м, з витесаним зображенням чотириликої голови, на яку надягнена князівська шапка, тулуба і трьох ярусів, з усіх боків вкритий барельєфною композицією, що зображає міфологічне уявлення про три рівні Всесвіту.

Голова ідола покрита круглою шапкою з полями і має чотири особи, звернені в чотири сторони. Особам на гранях ідола відповідають великі

фігури верхнього ярусу – дві жіночі, які тримають в руках ріг і кільце, та дві чоловічі, одна з яких зображена з конем і шаблею.

У середньому ярусі поміщені дві чоловічі і дві жіночі фігури, біля однієї з яких зображена дитина. У нижньому ярусі знаходиться уклінна чоловіча фігура, зображена на одній грані в фас і на двох в профіль. На четвертій грані нижнього ярусу вибитий сонячний круг. На руках і особах фігур збереглися сліди червоної залозистої фарби.

Відразу ж після знахідки Збруцький ідол привернув до себе увагу наукової громадськості. Ідола зіставляли з кам'яними бабами кочових народів або визнавали вплив тюркських народів на його творців. Знаходили в ідола аналогії з німецькими кам'яними зображеннями та зв'язок з античністю, бачили витoki ідола в кельтському мистецтві.

Разом з тим, Збруцький ідол через низку своїх особливостей відповідає кам'яним слов'янським божкам: за чотиригранною формою стовпа, манерою зображення рельєфних фігур, положенням рук, за формою кам'яної шапки. Належність ідола слов'янам і час його створення отримали підтвердження при обстеженні місця його знахідки і відкриття слов'янських городищ-святилищ, що виникли тут в кінці X – початку XI ст.

Передні і задні голови влаштовані так, що одна з них звернена направо, інша наліво. Борода і волосся у нього підстрижені. Ноги ідола стоять на землі, основа їх схована під землею.

Зображення на ідолі були трактовані неодноразово. Чотири грані ідола пов'язували з порами року, три яруси зображень зіставляли з уявленнями про поділ світу на небо, землю і пекло або землю, сонце та зірки.

Найґрунтовніше ідеї, виражені в Збруцькому ідолі, розглянув Борис Олександрович Рибаків. Згідно з його твердженням, статуя є уособленням космогонічної картини Всесвіту, де:

- у верхньому ярусі мешкали божества неба,
- в середньому ярусі знаходилися люди землі,
- в нижньому ярусі – божество, що підтримує весь Всесвіт.

Дослідник запропонував ототожнення божеств, зображених на гранях ідола:

- Мокоша – богиня родючості та врожаю,
- Лада – покровителька весняних польових робіт,
- Перун – бог грози і блискавки, покровитель воїнів,

– Дажбог – бог сонячного світла, білястого – бог предків і багатства.

Боги становили цілий пантеон й уособлювали собою всеосяжне і усюдисуще божество Всесвіту, якому, за значенням, міг відповідати Рід або Сварог. Припускають, що на рубежі IX–Xст. пам'ятку було зведено на культовому городищі, за 5 км від с. Городниця (нині – Гусятинського р-ну). І лише в середині XIII ст. шанувальники заховали пам'ятку в Збручі, де вона перебувала у вертикальному положенні аж до свого віднайдення.

Мене обурило й, водночас, здивувало, що я споглядаю лише копію цієї безцінної пам'ятки, а оригінал від 1851 року зберігається в Краківському археологічному музеї. Дуже прикро, що надбання нашої культури намагаються привласнити наші «добрі сусіди». Проте, слід зазначити, що надзвичайно важливе місце в експозиції музею займає навіть копія ідола, яка є окрасою Тернопільського обласного краєзнавчого музею.

Капустинський Василь-Яків

РОБОТА АНДРІЯ ТКАЧЕНКА «ПАЦИФІКАЦІЯ»

Мандруючи залами Тернопільського обласного краєзнавчого музею, все більше і більше закохуєшся у Тернопільський край. Воно й не дивно, коли перед твоїми очима зібрано та представлено більшість зразків культурної й історичної спадщини Тернопільщини. Експонати розміщено за хронологічним принципом, демонструючи відвідувачам історію нашого краю від найдавніших часів до сьогодення.

Винятком є лише нільський крокодил, бо підв'язати його до історії Тернопільщини жодною мотузкою не вийде. А загалом, експозиція музею виглядає цілісною, об'ємною, і, що важливо, інформативною.

Історія Тернопільщини нерозривно пов'язана з історією Галичини, а сам Тернопіль є одним із головних міст в регіоні. Ще від давніх часів люди мешкали у не до кінця досліджених печерах, а Тернопільщина була центром Трипільської та Черняхівської культур. Наша земля дала Україні «Байду» Вишневецького, Наливайка, Лепкого, Стецька, Марчука та безліч інших визначних імен. Коротко кажучи, Бог не оминув нас і добряче «наслідив» на наших теренах великими подіями та видатними людьми.

Однак, серед багатьох героїчних сторінок нашої історії є сумні, трагічні та навіть ганебні. Саме до останніх я зараховую події, зображені у

творі Андрія Зеновійовича Ткаченка «Пацифікація», який і став об'єктом моєї уваги у цьому нарисі.

Зазначимо, що сам автор не є корінним жителем нашого краю, а лише у 1957 році переїхав до Тернополя, де жив, творив, і врешті решт зробив останній подих та спочив. Загалом, слід не поскупитися на кілька слів про пана Андрія.

Живописець, член Спілки художників України, заслужений художник України. Народився у 1926 році на хуторі Дружевецькому Глазуновського району, нині Орловської області (РФ). Згодом, родина Ткаченків переїхала до м. Яранська Кіровської області. У 1952 році пан, а тоді ще юнак, Ткаченко вступив на відділення кераміки Одеського художнього училища. Згодом навчався на відділенні живопису Пензенського художнього училища ім. К. Савицького, де його вчителем був учень самого Рєпіна.

Переїхавши в Тернопіль, Андрій Ткаченко працював в обласному художньо-виробничому комбінаті Художнього фонду України. Великий вплив на формування художника мала природа Тернопільщини. Творив у галузі станкового живопису в імпресіоністській манері. Зображав, переважно, краєвиди Поділля та Прикарпаття. Від 1958 року А. Ткаченко брав участь у збірних виставках, які проходили в Тернополі, Києві, Львові, Москві, Пензі, Слівені (Болгарія). Художник написав понад сотню картин, деякі з них зберігаються у фондах художніх та краєзнавчих музеїв Тернополя та Києва, та в приватних колекціях у Канаді, США.

Перейдемо до самого полотна «Пацифікація» (1982 р.). Картина виконана олією в улюбленій для митця імпресіоністській манері, тому вражає пересічного і непересічного споглядача, викликаючи тривогу, водночас, загострює так зване «почуття справедливості» навіть у людей з поверхневим знанням історії.

Вдало підібрані кольори тривожного блакитно-сірого неба та чорної «не своєї» для бідолашних селян землі. Але домінує коричневий колір ганебної покори та безпорадності, що посилює негативні емоційно-почуттєві асоціації. Світлотіні та лінії лише підкреслюють основну емоцію композиції – «розпач». Також дійсно дивовижним є нервовий (мало не вангогівський) мазок автора, що показує збуджений настрій митця, ймовірно, обурення за долю селян та цілого народу. Картина не є «статичною» – бачимо духовну насиченість розправи жовнірів та трагічний сюжет.

«Пацифікація» Андрія Ткаченка стала для мене хорошим нагадуванням і мотивацією до серйозних тривалих роздумвань.

«САМІТНЄ ДЕРЕВО. ТУГА» ДІОНІЗІЯ ШОЛДРИ

Серед численних картин в художньому музеї міста Тернополя мені найбільше до душі припали полотна досить відомого нашого земляка Діонізія Шолдри. Його роботи сповненні глибоких роздумів, філософії, змісту. Це картини, дивлячись на які, можна задуматись над сенсом життя, над нашою буденністю. Але перед тим, як детальніше розглянути один із його шедеврів, ознайомимось із короткою біографією майстра.

Живописець і реставратор Діонізій Шолдра народився 16 жовтня 1925 року в Тернополі. Навчався в початковій школі, а потім у гімназії. 8 березня 1944 року виїхав до Австрії, де почав малярські студії.

У 1950 році Діонізій Шолдра емігрував до США. Згодом художник став членом Об'єднання митців українців в Америці (ОМУА). В 1957 році він повернувся до Європи. Деякий час перебував у Парижі, потім переїхав до Інсбрука, де продовжив перервані студії. До 1965 року студіював у Відні історію мистецтва та техніку реставрації. Після повернення до Нью-Йорка Д. Шолдра брав активну участь у виставках Об'єднання митців українців в Америці. Художник займався пейзажним і портретним живописом в олійній техніці. В 1975 році Д. Шолдра відкрив власне реставраційне ательє у Нью-Йорку. На жаль, багато його мистецьких праць згоріли під час пожежі у 1982 р., а сам митець тоді важко пошкодив ногу. Перед поверненням в Україну Д. Шолдра проживав у Валенсії в Іспанії.

У квітні 1991 року Д. Шолдра вперше відвідав Тернопіль, а через два роки повернувся сюди назавжди. До рідного міста він привіз знання і досвід реставратора, а також власні картини (52 од.). У Києві вони експонувалися в Українському фонді культури і були подаровані самостійній Україні в особі Тернопільського обласного художнього музею.

З 1995 року Д. Шолдра очолив реставраційну майстерню в художньому музеї. Спеціалістів такого профілю в місті ніколи не було. За короткий час він відреставрував низку картин, ікон, провів консервацію творів західноєвропейського малярства, що нині перебувають у постійній експозиції Тернопільського обласного художнього музею.

Роботи Д. Шолдри позначені експресивним, гострим відчуттям сучасності. Для його картин притаманний темний фон, за окремими

винятками, для творів 1950 – початку 1960-х рр. («Процесія», «Втікачі», «Портрет Гайди») – часу пошуків і становлення.

Помер Д. Шолдра 29 вересня 1995 року в Тернополі, похований на Микулинецькому цвинтарі. У вересні 1998 р. на будинку по вул. Листопадовій, 8, де він жив, було відкрито меморіальний знак.

Тепер можна поринути в світ шедеврів митця й описати один із них.

Картина «Самітне дерево. Туга» створена 1982 року олійними фарбами на полотні. Це був період, коли в палітрі художника починав домінувати мотив високого неба і поламаних самітних дерев. Палітра світлішає, кольорова гама збагачується, а техніка накладення фарби мастихіном надає рельєфності деревам і землі.

Небо вважають важким для передачі в малярстві. Лише митець-колорист знайшов у ньому багатство барв, виявив у ньому потайний рух і символічні видіння. Лише митець, який досконало володіє своїм ремеслом, може створити ілюзію глибини неба й об'ємності предметного світу.

На картині Д. Шолдра малює низький горизонт і високе небо, бо вважає, що немає нічого гарнішого за небо, до якого спрямовані погляди і помисли кожної людини. На передньому плані перед нами виступає самітне, голе, без листя дерево. Воно виступає як символ голої, самотньої душі митця. Як і на цій картині, так і на інших шедеврах художника – дерева представляють його поламане життя і життя мільйонів українців, обпалених Другою світовою війною. Всі картини Д. Шолдра позначені експресивним, гострим відчуттям сучасності.

Список використаних джерел:

1. Горловиця О. *Маляр неба і дерев: 90 років від дня народження Діонізія Шолдри*. Свобода. 2015. 4 с.
2. Дуда І. *Діонісій Шолдра: маляр неба і самітних дерев*. Образотворче мистецтво. 2015. Вип 2. С. 104–105.
3. Дуда І. *Митці-тернополяни в діаспорі: живописець і реставратор Діонісій Шолдра*. Тернопіль. 1994. № 2–3. 24 с.
4. Шолдра Діонісій. *Мистці Тернопільщини. Образотворче мистецтво. Бібліографічний покажчик. Ч.1. Тернопіль, 2015. С. 445–448.*

РОБОТА ЄВГЕНА УДИНА «ТЕРНОПІЛЬ-1540 р.»

Як тільки у нас з'являється вільна хвилинка, потрібно використовувати її з користю! Дуже часто бракує часу насолодитися справжнім мистецтвом, і неважливо чи це побувати на відомій п'єсі чи потрапити у стіни музею... Проте, я вирішила скористатися моментом, та піти ще раз у Тернопільський обласний краєзнавчий музей. У мене була змога побувати там раніше, ще декілька років тому, проте, з віком, ти починаєш зовсім по-іншому дивитися на різноманітні витвори мистецтва. І це факт, я переконалася на собі.

Як тільки я зайшла у галерею, перше, що побачила – це роботу Євгена Удіна «Тернопіль – 1540 р.». Мені пощастило ознайомитися з іншими творами цього художника, але, без сумнівів, найбільше мене вразила саме ця картина, адже я побачила своє місто абсолютно з іншого боку. Жодних яскравих фарб, лише чітка графіка. Що стосується автора, то його енергії та жвавості можна тільки позаздрити! Євген Удін веде насичене громадське життя. Присвятивши багато часу творчості, художник прагне залучити до прекрасного та вічного мистецтва якомога більше людей, адже вважає свій талант Божим даром.

Народився митець 11 квітня 1937 року в Донецьку. Закінчив Чернівецьку середню школу. Відслуживши в армії, у 1961 році вступив до Львівського державного поліграфічного інституту імені Івана Федорова (нині – Українська академія друкарства) на спеціальність «Книжкова графіка». З 1961 року живе у м. Тернопіль. Євген Тимофієвич – член Спілки художників України, водночас, він входить до Спілки журналістів України.

На його картинах відображена справжня географія його подорожей. Хоч Євген Удін не є корінним тернополянином, проте, він усім серцем полюбив наше місто. «Тернопіль – це моя велика любов», – вкотре наголошує пан Євген. Свою пристрасть до подорожей тернопільський художник зображує на малюнках та у власних статтях. У його доробку – понад 10 серій графічних робіт, чисельні ілюстрації до книжок, акварелі, живописні полотна, ескібри. У своїх роботах митець прагне показати розмаїття технік, серед яких виділяють монотипію, гратографію, автолітографію. Він однаково добре володіє олівцем, маркером, пером, вугіллям, тростяною паличкою, пензлем чи мастихіном.

Художник багато малює улюблений Тернопіль та його околиці, яскравим прикладом захоплення галицьким містом є картина «Тернопіль – 1540 р.». Мені вдалося побачити лише, так би мовити першу частину цієї картини – це Тернопіль у 1540 році, де окрім подій того часу, зображений ще й старий герб міста. Але є ще й інша частина цієї картини, точніше – доповнення. Там Тернопіль та його будівлі зображено в двох іпостасях – 1540 року та 1990 року відповідно.

Дійсно, художник наче знав, яким буде наше місто у майбутньому. Наскільки збільшиться його територія та як швидко місто «розбудується». Від побаченого я й досі у захваті. Залишився приємний після смак та бажання якомога більше вкладати праці в наше місто та розвивати його.

Мироняк Тетяна

СКУЛЬПТУРА МИХАЙЛА ПАРАЩУКА «БЮСТ С. В. ПЕТЛЮРИ»

Михайло Іванович Паращук – визначний український і болгарський скульптор – народився 16 листопада 1878 р. у селі Варваринці (нині – Тербовлянського р-ну на Тернопільщині). У віці тринадцяти років він працював помічником С. Вуйціка під час оздоблення костелу у селі Струсові, а згодом – при декоруванні ратуші в Новому Сончі. Навчався майбутній митець у Мюнхенській, Краківській і Віденській академіях мистецтв, а також в Академії Жуліана та майстернях Огюста Родена у Франції.

З 1898 року Михайло Паращук проживав у Львові, потім у Варшаві (1902–1905 рр.), Москві (1910–1911 рр.) та Києві (1911–1913 рр.). Деякий час скульптор працював у майстернях мистецької спільноти Баварії. У 1911 році скульптор був одним із засновників і першим головою Українського освітнього товариства, організації, що була першою офіційно зареєстрована українцями в Мюнхені.

У 1913 році Михайло Паращук був затриманий австрійською владою при перетині австро-російського кордону за звинуваченням у шпигунстві, згодом його ув'язнили в концтаборі «Талергоф» поблизу Зальцбургу. Лише в 1914 році діячеві вдалося вибратися з табору. Під час Першої світової війни митець був активним членом Союзу визволення України. В 1915–1918 роках він вів курси скульптури, гончарства і різьби по дереву для українців, полонених солдат російської армії у таборах біля містечок

Раштат і Вецляр. У 1918 році діяч повернувся до України. Під час національно-визвольних змагань він був секретарем, згодом – головою дипломатичної місії УНР у Таллінні, радником представництва УНР у Литві [1].

У 1921 році Михайло Паращук оселився в Софії (Болгарія), де відкрив мистецьку школу. Болгарський період творчості скульптора позначений найбільшими успіхами в жанрі портрета, митець працював у галузі декоративної та монументальної скульптури. Він створив чимало портретів подвижників української культури (Т. Шевченка, М. Грушевського, І. Франка, В. Стефаника, С. Людкевича, М. Лисенка, О. Олеса, М. Яцківа, ін.), політичних і культурних діячів Болгарії (Д. Благоева, Д. Крайчева, Г. Делчева, Г. Стайкова), низку жанрових композицій, в яких помітні риси імпресіонізму.

У Болгарії М. Паращук брав активну участь у громадському житті української еміграції, зокрема, був одним з ініціаторів Болгарсько-українського товариства і товариства «Громада» [2]. У 1926 р. організував з'їзд української еміграції й очолив Малу раду, обрану на ньому. Згодом за активну діяльність на ниві культури був нагороджений орденом Кирила і Мефодія. 24 грудня 1963 р. похований у столиці Болгарії.

Перша виставка творів М. Паращука відбулась у Варшаві (1912 р.). Згодом скульптор брав участь у створенні пам'ятника Адамові Міцкевичу у Львові, оформленні оперного театру й університетської бібліотеки в галицькій столиці. У місті Вецляр він виконав пам'ятник полеглим українським полоненим (1918 р.). Митець був автором пам'ятника на могилі М. Драгоманова у Софії (1932 р.). Створив низку монументально-декоративних скульптур для будівель болгарської столиці: військової академії, бібліотеки, Софійського університету, музичного театру тощо. Варто зазначити, що в ранніх творах митця переважав нахил до імпресіонізму та психологізму, тоді як у болгарський період творчості домінував академічний стиль.

Михайло Паращук – автор бюста відомого українського політичного та культурного діяча Симона Петлюри. Скульптуру передали для культурної інституції Тернополя подружжя Йорданка та Христо Пекареви з Болгарії. В «Акті передачі бюсту С. В. Петлюри роботи скульптора М. Паращука» від 7.07.1997 р. йдеться про рішення Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей «в особі голови

О. Федорука» передати «на постійне збереження Тернопільському краєзнавчому музею в особі директора В. Лавренюка бюст С. В. Петлюри» [3]. Сьогодні цей мистецький твір знаходиться в експозиції музею в залі, де презентовано період ХХ ст. в історії України.

На Тернопільщині шанують ім'я та творчість відомого краянину. Так, у Тернополі одна з вулиць має ім'я Михайла Паращука. Ім'я митця також присвоєно Тернопільському вищому професійному училищу № 4. За ініціативи Державного архіву Тернопільської області було видано бібліографічний покажчик «Михайло Паращук», впорядкований краєзнавцем Любомирою Бойцун [4].

Список використаних джерел:

1. *Паращук Михайло Іванович.* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Паращук_Михайло_Іванович.
2. *Михайло Паращук.* URL: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/9c3388ba7beafbea/>.
3. *Акт передачі бюсту С. В. Петлюри роботи скульптора М. Паращука. Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею.*
4. *Михайло Паращук – син землі Теребовлянської.* URL: <http://tvpu4.te.ua/2017/11/myhajlo-paraschuk-syn-zemli-terebovlyanskoji/>.

Мороченець Тетяна

ІКОНА «БОГОМАТІР З ДИТЯМ»

У мистецькій колекції Тернопільського обласного краєзнавчого музею зберігається чисельна збірка сакрального мистецтва Галичини. Відвідавши музей у Тернополі, можна на власні очі побачити різні витвори іконопису. Всі експонати вражають своєю витонченістю, красою та унікальністю. Серед них варто відзначити ікону «Богоматір з дитям», яку в іконописі заведено відносити до різновиду «Елеус» або «Замилування».

Ікона «Замилування» або «Елеус» (грец. Ελεούσα – що милує від έλεος – співчуття) – один з основних типів зображення Божої Матері в іконописі. Згідно з християнським канонам, Богородиця зображена з немовлям Ісусом Христом, що сидить на її руці і притискається щокою до щоки матері. На іконах Богородиці «Елеус» між Марією і Богом-сином немає відстані, тому що їхня любов – безмежна. Ікона показує хресну жертву Христа Спасителя як вище вираження любові Бога до людей, а Діва Марія виступає символом й ідеалом матері в людському світі.

Це найбільш ліричний зі всіх типів іконографії, що відкриває сакральну сторону спілкування Божої матері зі своїм сином. Іконографічна схема представляє фігури Богородиці й Ісуса Христа, що пригорнулися один до одного обличчями. Голова Діви Марії схилена до сина, водночас, він ніжно обіймає свою матір рукою за шию. У цій зворушливій композиції втілена глибока богословська ідея: милосердя й ніжність Ісуса Христа та його матері зображають Божий план порятунку для людства. «Бог бо так полюбив світ, що сина свого єдинородного дав, щоб кожен, хто вірує в нього, не загинув, а жив життям вічним», – йдеться у Біблії, священній книзі християн.

У той же час, тип «Замилування» несе у собі й символіку страждань, адже обох осіб поєднує глибока любов і прихований тихий смуток, бо і син, і мати знають, що Ісус прийшов у світ, аби перенести за людство страшні муки. Богородиця запам'ятала пророцтво Симеона про те, що її душу «прошиє меч», тобто страшні терпіння (Біблія, Євангеліє від Луки: 2:35). Однак, любов є сильнішою, як каже Святе Письмо, вона сильніша від смерті.

Історично цей тип ікони сформувався і поширився після періоду іконоборства. Богородиця сумна, вона знає, що обіймає сина, який повинен померти за спокутування людських гріхів. Діва Марія зображена у глибокій задумі, бо зберігає Божі таємниці у своєму серці.

Отже, образ Богородиці займає виняткове місце в християнській духовності. Це можна бачити у величезній кількості ікон, присвячених Діви Марії. Сьогодні фахівці налічують до семисот творів сакрального мистецтва за цим сюжетом. Будь-яка ікона є христоцентрична, а ікона із Богородицею є христоцентричною вдвічі, оскільки дає християнам істинний образ «богоспілкування» в любові.

Один богослов так виразив сенс шанування Богоматері: «Найкращим шануванням Марії є наслідування її в її любові до свого сина і Господа нашого Ісуса Христа». Цій любові вчать нас ікони із зображенням Богородиці.

Кожна людина потребує допомоги, розради, захисту. У сучасному непередбачуваному, мінливому та підступному світі важливо мати можливість висловити все, що у вас на серці, поділитися таємними бажаннями та мріями, переживаннями і страхами. І зробити це нам допоможе ікона «Замилування». Цей образ Богородиці з маленьким

Ісусом, що прославився багатьма дивами, повинен бути в будинку кожного християнина, оскільки він приносить у душу спокій, умиротворення, почуття благодаті та радості.

Поберейко Софія

ЯКІВ ГНІЗДОВСЬКИЙ

Кожен митець в образотворчому мистецтві намагається показати іншим образ, що утворився у його голові. Це унікальне бачення світу викликає захоплення, адже наочно вказує на неповторність кожної людини як особистості.

Яків Гніздовський – художник, графік і кераміст, роботи якого можна знайти у найвідоміших музеях і галереях, або навіть у найвідоміших президентських резиденціях та урядових приміщеннях. Він походив із шляхетського роду; навчався у Львівській духовній семінарії (з 1933 р.) та у Варшавській академії мистецтв (з 1938 р.) на стипендію Митрополита Андрея Шептицького. Після початку Другої світової війни навчався в Загребській академії мистецтв. Упродовж 1944–1949 рр. перебував у таборі для переміщених осіб неподалік від Мюнхена. З 1949 року та до самої смерті мешкав у США, переважно в Нью-Йорку; лише у 1956–1958 рр. жив у Парижі, де навчався, а згодом одружився зі Стефанією Кузан.

На початку своєї творчої діяльності Яків Гніздовський захоплювався гравюрами Альбрехта Дюрера. Одна із ранніх робіт українського художника «Кущ» (1944) містить елементи стилю, характерного і для пізніших його творів. За цей дереворит у 1950 р. Я. Гніздовський отримав другу премію в Міннеапольському інституті мистецтв.

Митець часто зображав тварин і рослини, любив працювати у ботанічних садах Нью-Йорка та в Бронкському зоопарку. Зокрема, тут він знайшов вівцю, яка й стала героїнею однієї з найвідоміших гравюр художника під назвою «Вівця».

Яків Гніздовський малював олійними фарбами та темперою, займався гравюрою, ксилографією, скульптурою малих форм. У 1954 р. відбулася перша персональна виставка художника в США. Після 1960 року авторитет митця зріс; його роботи експонували у Великобританії, Німеччині, Японії, країнах Африки та Близького Сходу. У 1967 р. у Нью-

Йорку опубліковано мистецтвознавчу працю Я. Гніздовського «Пробуджена царівна».

Твори митця нині зберігаються у приватних збірках і музеях, зокрема, в бібліотеці Конгресу США, Бостонському та Філадельфійському музеях, в університетах Делавер і Вашингтона, Батлер Інституті, збірці Нельсона Рокфеллера (США), а також у музеях Японії. Дві його картини – «Зимовий пейзаж» і «Соняшник» – прикрашали кабінет президента США Джона Кеннеді в Білому домі.

У 1990 р. вдова художника Стефанія Гніздовська передала в дарунок музеям Києва, Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Чернівців кілька десятків робіт свого чоловіка.

Графіка Якова Гніздовського виділяється яскраво вираженим стилем і взорами, що підкреслюють форму на малюнку. Вражає точність руки митця та його увага до деталей. У кожній з картин можна побачити захоплення автора природою та хвилястими лініями. А для виділення композиційного центру використовуються митцем чорні плями. Деяка простота образів є такою лише на перший погляд. Для створення графіки кожен дотик пензля чи пера повинен бути точним і завершеним, а погляд художника ще до початку роботи повинен бачити кінцевий результат.

Світ без мистецтва стане пустим, адже мистецтво – це людина, що відкрила іншим частинку себе. Тому з'являться нові художники, нові стилі та багато нових картин. Але кожен з цих витворів, що вже створені чи майбутні, буде унікальним.

Старенька Надія

ЖИВОПИСНИЙ СВІТ ДАНИЛА НАРБУТА: «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»

Мистецтво – це велика таємниця світу, в якій сховані секрети історії нашого життя. Мистецтво – це наша історія. Мистецтво загалом, а живопис зокрема, займають величезне місце в житті людини. Здатність до творчості – істотна відмінність роду людського від іншого живого світу. Серед різних видів мистецтва саме живопису належить особливе місце.

У моє життя справжній живопис увійшов, коли я відвідала Тернопільський обласний художній музей – храм висококультурних, моральних і естетичних цінностей, місце для збагачення внутрішнього світу людини, її творчих поривів, пізнання й освідомлення власного «Я».

Відвідування музею для мене було своєрідною подорожжю у світ ідеального та прекрасного. Проходячи залами музею, переконуєшся, що кожна мистецька робота має своєрідну атмосферу, яку створює художник особливою палітрою та неординарною грою фарб.

Саме серед цих шедеврів як української, так і зарубіжної художньої культури, особливу увагу привертає до себе твір «Сорочинський ярмарок», який вирізняється серед інших своєю грайливістю і яскравістю кольорів, насиченістю подій і чисельністю сцен, які автор, на мою думку, грандіозно зобразив у своїй роботі.

Цей витвір українського мистецтва, який найкраще уособлює традиції нашого народу, належить українському художникові театру, живописцю Данилу Георгійовичу Нарбути. Творчість митця цілком самобутня, до того ж зросла на суто українському ґрунті. Її витoki шукаймо в героїчному епосі, в народних піснях і баладах, в козацьких думах, в легендарному образі козака Мамаю, зрештою, – в декоративній творчості талановитих умільців.

Данило Нарбут народився в 1916 році у сім'ї художника-графіка Георгія Нарбути. Синові передався талант батька, але виховувати старшому Нарбуту свого нащадка не пощастило: коли Георгій Нарбут помер, Данилові було лише 4 роки. Тож клопоти про долю майбутнього художника лягли на плечі матері – Віри Павлівни.

Серед вихователів-опікунів майбутнього митця бачимо художника-графіка Антона Середу, що захоплювався етнографією, великого митця-колориста Федора Кричевського. Від учителів Данило взяв багато та все ж обрав свій самобутній шлях – театрального декоратора. Вже в 14 років Д. Нарбут працював у декоративній майстерні Київського театру опери та балету, самостійно заробляючи на шматок хліба.

У Черкасах, в місті над Дніпром, особливо розквітнув самобутній талант художника. Його декорації до спектаклю «Сорочинський ярмарок» за творами Миколи Гоголя ходили дивитися не тільки шанувальники театру, а й просто охочі до всього незвичайного. Бо й справді, феєрія барв, український квітковий розмай і злет фантазії художника-декоратора полонив і захоплював кожного.

Варто зазначити, що Сорочинський ярмарок – це найбільший в Україні та найвідоміший за її межами ярмарково-виставковий захід. Його унікальність полягає у тому, що він зберігся з XVIII століття до наших

днів. Проводиться традиційно один раз на рік у серпні на ярмарковій площі просто неба в центрі села Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області.

Після успіху в Черкасах пензель художника уже був нестримним. Саме до згаданого сюжету він звернувся на полотні, що зберігається в експозиції художнього музею м. Тернополя. Розлив пісенного ліризму, українського життєствердного дотепу і гумору, а також смутку та вселюдської філософської мудрості – ось загальне враження від твору мистецтва.

Господь Бог дарував Данилові Нарбуту довге творче життя. Щоб краще пізнавати його творчість, варто переглянути автобіографічний цикл картин – і ви пересвідчитесь, що дорога митця до високого звання народного художника України була складною. Ми бачимо ці світлі і темні барви на його полотнах і щиро розуміємо титанічну мужність талановитого художника, що не розгубив віри у творчі можливості рідного народу і вніс свою частку добра в його високодуховну мистецьку скарбницю.

Хіночек Вікторія

КАРТИНА ІВАНА БОГИНИ «І. Я. ФРАНКО ЧИТАЄ ПОЕМУ “МОЙСЕЙ” В НАРОДНОМУ ДОМІ м. ТЕРНОПОЛЯ»

У 1956 році на Тернопіллі відзначали 100-річчя від дня народження відомого українського письменника Івана Яковича Франка (1856–1916). Франковому ювілею була присвячена обласна виставка творів образотворчого мистецтва, на якій найбільшу увагу відвідувачів привернула картина Івана Богині «І. Я. Франко читає поему “Мойсей” у Народному домі м. Тернополя».

Мистецька робота художника зображає реальні події, які відбувались у Тернополі. Іван Франко неодноразово бував у нашому місті, мав тут чимало приятелів. Особливо знаменним був його приїзд до Тернополя в 1911 році. На площі біля залізничного вокзалу громадськість міста гаряче вітала Великого Каменяра. Разом із сином Андрієм він прибув на запрошення товариства «Учительська громада», щоб прочитати поему «Мойсей». Учні гімназії перенесли на руках хворого і паралізованого письменника через площу до підводи. «Мойсея» І. Франко читав у приміщенні Міщанського братства (тепер – філармонія).

Варто сказати кілька слів про генезу створення поеми. Під час поїздки до Італії письменника вразив шедевр Мікеланджело – скульптура Мойсея. Це й стало для поета своєрідним стимулом до створення епічного твору. Свою поему І. Франко написав упродовж січня-липня 1905 року. Ідейним поштовхом до написання прологу були тодішні революційні події в Росії та Україні. У передмові до поеми І. Франко зазначив: «Основною темою я зробив смерть Мойсея як пророка, не признаного своїм народом. Ся поема в такій формі не біблійна, а моя власна, хоч і основана на біблійнім оповіданні» [1].

Галицький громадський діяч Пилип Гайда був свідком того, як Іван Франко читав свою поему. У праці «Незатерті спогади суспільно-громадської і політичної праці Івана Франка в Тернополі та його околиці» він писав: «Приїхало на це свято дуже багато селян з довколишніх сіл, не лиш з Тернопільського, але й сусідніх повітів, головно із Збараського. Приїхали возами теж з далеких сіл, щоб побачити та послухати свого духового провідника – Прометея. Зала Міщанського братства, де мав виступити Франко, задалегідь виповнилась по береги народом. Усі бічні кімнати та галерія були теж переповнені, а багато людей залишилось надворі коло будинку. І ось піднялась завіса, і з-за куліс показалася постать схорованого, втомленого подорожжю і постарілого поета. За ним виступив д-р Ярема, підтримуючи одною рукою поета, а в другій тримаючи книжку “Мойсей”. Підходять разом до стола, накритого вишиваним обрусом, він обережно садовить поета на крісло, подає йому розгорнену книжку та сідає поруч. Тут зривається гураган оплесків та оваційного “слава”. Слава поетові, слава Мойсеєві! Нечасто трапляється бути свідком такого одушевлення. Тому незабутнім воно лишиться в людській пам’яті. Після грімких оплесків дався чути тихий, слабкий і ніби несміливий, дрижачий голос. Це Франко читав уривки із свого “Мойсея”. Зала слухала з поважним і набожним настроєм. А Мойсей, цей знесилений і вже тоді охоплений паралічем, останками сил своїх читав і читав, попавши у патос. Було враження, що дійсний Мойсей розмовляє із своїм народом» [2, с. 79].

Можна стверджувати, що художник Іван Богиня надзвичайно влучно змалював описані події у тогочасному Народному домі. Схвильована публіка у вщент заповненому залі з величезним захопленням ловить кожне слово, кожен погляд великого поета. Чітко зображено людей на

перших рядах, митець яскраво передав їхні емоції: хтось невимовно радий, інші перебувають у задумі, деякі перешіптуються, знайшлося місце і тим, хто не надто задоволений. Але всі, як один, не можуть відвести погляд від сцени. Про шалену любов народу до І. Франка свідчать і численні квіти.

Зараз нам відомо, що на той час І. Франко був дуже хворий, а тоді ніхто і не здогадувався, що ці читання «Мойсея» стануть для нього прощальними. На картині передано надзвичайно сильний погляд, ніби звернення до народу боротися за свої права та не здаватися, а ще – бажання жити і творити. Неможливо не звернути увагу на вбрання Каменяра: вишивана сорочка і європейський костюм – поєднання, яке він так любив і яке вирізняло його з-поміж інших галичан.

Слід зазначити, що художник, працюючи на великому полотні, зміг гармонійно підібрати кольори, правильно розставити акценти, – все це справляє ще більше враження і створює теплу атмосферу.

Ця картина не випадково розміщена у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, адже події, які на ній відбуваються, безпосередньо пов'язані з Тернополем. Сам художник хотів, щоб вона зберігалась тут. Тому, безсумнівно, вона доповнює експозицію музею.

Хочу додати, що пройти повз цю картину неможливо. У Тернопільській обласній філармонії, як згадка про приїзд І. Франка, на одній зі стін зліва від входу розміщена збільшена копія цього шедевру. Там я побачила його вперше. Разом зі своїми друзями стала розглядати, а опісля ми ділились враженнями. Згодом ця картина стала ніби рідною, тому побачивши її оригінал у краєзнавчому музеї, у мене більше не виникало сумнівів, це – «моє».

Список використаних джерел:

1. Франко І. Я. Поема «Мойсей». Передмова. URL: <https://www.i-franko.name/uk/Poems/Mojsej/Peredmova.html>.
2. Гайда П. Незаперті спогади суспільно-громадської і політичної праці Івана Франка в Тернополі та його околиці. Шляхами золотого Поділля. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1983. Т. III. С. 73–79.

**«БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ»
АНТІНА МАНАСТИРСЬКОГО**

Антін Манастирський народився в селі Завалів (нині Підгаєцького району Тернопільської області) в сім'ї поштового урядовця. З дитинства виховувався в атмосфері духовності та любові до рідного краю. Особливе значення для маленького Антіна мала народна пісня, яка запала в серце майбутнього художника, довгі роки життя супроводжувала і надихала митця творити.

У дитинстві Антін любив бувати у поштової конторі, де працював батько. Жадібно розглядав марки на конвертах, художні кольорові листівки, ілюстровані журнали, що їх привозив з міста диліжанс. Так поступово з'явився в Антіна інтерес до мистецтва.

У 1885 році помер батько. Залишившись без засобів до існування, мати продала майно та з трьома дітьми переїхала до Станіслава. Тут Антон вступив до так званої «народної школи», а у 1888 році – до реального училища.

Щоб допомогти матері, хлопець влаштувався працювати у літографську майстерню. Але нема зла, щоби не вийшло на добре. Саме тут Антон здобув перші навички рисунка, спробував копіювати репродукції картин відомих на той час митців. Саме тут у нього склалося тверде рішення стати художником.

Творчий доробок А. Манастирського досить неоднорідний. Два періоди його творчості, під час яких він особливо активно розробляв тему козацтва, значно відрізняються за прийомами та засобами висвітлення основної ідеї.

У перший період, що охоплює 1910–1920 рр., митець присвятив основну увагу побутовим деталям, зображенню буднів запорожців чи наслідків бою. Зображень, вирішених у батально-драматичному плані, фактично не зустрічається.

Такий підхід до зображення козацької тематики був притаманний й іншим митцям, що оспівували минуле України. Як правило, до історичних тем зверталися живописці, що за покликанням і практикою були майстрами побутового жанру, пейзажистами. Для сюжетів картин вони часто брали окремі епізоди, в яких нерідко переважав побутово-етнографічний погляд.

У пізніших роботах митця ми бачимо досить значні відмінності. Той самий мотив запорожця верхи тепер використовується для відтворення швидкого руху. Стрімке пересування степом передано за допомогою таких деталей, як одяг вершника, що тріпоче від вітру, гриви та хвоста коня, які також розвіваються від швидкого галопу.

Як можна пересвідчитись, митець майстерно використовує різні живописні прийоми для передачі головної ідеї творів. І хоча атмосфера та настрої ранніх і пізніх полотен А. Манастирського значно відрізняються, в них виразно відбивається захоплення героїчним минулим України, оспівування звитяг запорожців як захисників рідного краю.

Антін Манастирський вважав, що однією з найяскравіших і найоригінальніших сторінок минулого України є доба Козаччини, завдяки якій докорінно змінився хід української історії. Постаць козака, особливо за часів розквіту Запорозької Січі, часто сприймалась як уособлення всього українського народу загалом.

Особливе значення образ запорожця як воїна за святу віру і оборонця рідної землі починає відігравати наприкінці XIX ст. в атмосфері піднесення національної свідомості та спроб творчої інтелігенції сформулювати національну ідею. Саме козацька тематика давала можливість глибше відчувати героїчне минуле рідного краю, можливість апелювати до ідеї культурної та політичної окремішності від Росії.

При відвідуванні Тернопільського обласного краєзнавчого музею ми побачили багато картин, але особливо мені запам'яталася робота А. Манастирського «Богдан Хмельницький». На картині митець зобразив на передньому плані Богдана Хмельницького на коні, а позаду гетьмана – його військо, що вирушає в бій.

Робота належить до портретного жанру, намальована олійними фарбами. Художник використав такі кольори:

– білий – багатий своєю чистотою, бо несе в собі всю гамму веселкових кольорів, на які розпадається, коли зустрічається з чистими краплями небесної води;

– червоний – символ крові й вогню, повноти життя, свободи та енергії треба багато енергії для початку і звершення нових справ;

– зелений – символ природи та молодості, тому виступає кольором надії на злагоду, мир і спокій;

- синій – символ вірності, довір'я та безконечності, як безконечними бачиться морська далечінь і небесна глибина;
- золотий – символ святості, свідчення Божественної сили.

Картина Антіна Манастирського «Богдан Хмельницький» справила незвичайне враження і, наче, віднесла мене в той період Козаччини, який зображений на полотні.

Яциковський Назар

ДІОРАМА ВІКТОРА ІСКАМА «ОБОРОНА КРЕМЕНЦЯ ВІД МОНГОЛО-ТАТАРСЬКИХ ВІЙСЬК»

В експозиції Тернопільського обласного краєзнавчого музею представлена неймовірна діорама українського художника Віктора Іскама під назвою «Оборона Кременця від монголо-татарських військ».

Митець народився 1 січня 1927 року в селі Стара Полтавка Сталінградської області. Село з українською назвою загублено в поволзьких степах, до найближчої залізничної станції – 70 км, а до міста – 360 км. Село Стара Полтавка з 1922 року – центр ставропольського кантону німців Поволжя.

Майбутній художник народився в родині коваля Василя Давидовича Іскама німецького походження і матері українки. Почав малювати з раннього дитинства. В тяжкі воєнні роки працював підручним у батька в кузні, за що отримав статус учасника війни. У 1944 році закінчив школу з відзнакою і був направлений на навчання в Одеський морський інститут. Але юнак мріяв про живопис. Тому через пів року залишив інститут і вступив до Одеського художнього училища. Старанний учень навчився грамотно малювати, а талант живописця був йому подарований Богом. Фарби та кольори стали долею митця. Помер художник 3 червня 2010 року у місті Києві, похований в селі Старовичі Київської області.

Віктор Іскама працював художником-баталістом. Неймовірна діорама «Оборона Кременця від монголо-татарських військ» бездоганно вписується в експозицію Тернопільського обласного краєзнавчого музею. В батальному полотні художник вклав наполегливу працю, перед створенням цього мистецького твору він вивчав етнографію, осмислював історичний шлях країни.

Саме історичний аспект викликав в мене бажання обрати для аналізу полотно «Оборона Кременеця від монголо-татарських військ». Цей витвір мистецтва виконаний в стилі діорами. Варто зазначити, що діорама – це стрічкоподібна, зігнута півколом живописна картина з переднім наочним планом. Діораму відносять до масового видовищного мистецтва, в якому ілюзія присутності глядача в природному просторі досягається синтезом художніх і технічних засобів. Діорами розраховані на штучне освітлення.

Найширше діорама застосовується в музейній практиці, зокрема і в експозиції Тернопільського обласного краєзнавчого музею, як особливий спосіб подачі документального матеріалу, підкріплений образною емоційністю.

Віктор Іскам використав знання в області композиції, пейзажу, портрету, досягнув динаміки й експресії в своїй роботі. Художник писав вільно, насиченими кольорами, широким пастозним мазком, кольорові плями виблискують, як смарагди, в оточенні яскравих тіней. Реальність передається точним стовідсотковим влучанням у колір.

Відчуття краси світу є домінантою в творчості Віктора Іскама. Картина художника, як потужний чистий камертон, допомагає нам побачити і відчувати ту красу, яка оточує нас в цьому прекрасному світі.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Білінська Вікторія*** – магістр з менеджменту соціокультурної діяльності
- Білошицький Андрій*** – бакалавр з менеджменту соціокультурної діяльності
- Бурміцька Вікторія*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
- Гурзель Владислав*** – бакалавр з документознавства та інформаційної діяльності
- Залубник Роман*** – бакалавр з менеджменту соціокультурної діяльності
- Капустинський Василь-Яків*** – бакалавр з менеджменту соціокультурної діяльності
- Кінашевська Анастасія*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
- Козицька Яна*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
- Мироняк Тетяна*** – бакалавр з менеджменту соціокультурної діяльності
- Мороченець Тетяна*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
- Поберейко Софія*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»

- Старенька Надія*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
- Хіночек Вікторія*** – бакалавр з менеджменту соціокультурної діяльності
- Чашка Юлія*** – студентка спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності»
- Яциковський Назар*** – бакалавр з менеджменту соціокультурної діяльності

ΦΟΤΟΧΡΟΝΙΚΑ

Науково-популярне видання

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ: ЗБІРНИК ЕСЕ СТУДЕНТІВ

Редактор
Надія Білик

Дизайн обкладинки
Софії Поберейко

Підписано до друку 04.05.2022.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 70 г/м². Друк електрографічний.
Умов.-друк. арк. 2,63. Обл.-вид. арк. 1,55
Тираж 100 примірників. Замовлення № 05/22/6.

Видавець та виготувач:
ФОП Осадца Ю.В
м. Тернопіль, вул. 15 Квітня, 2Д/10
тел. (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.*